

մար ժամանակը ապրիլ ամիսը կամ մայիսի սկիզբն է :

Տափանեղը աւելի պինդ՝ քան թէ թեթեւ հողերուն համար հարկաւոր է . և ասոր ժամանակը մարտ ամիսն է , որ անատեն հողը բաւական չորցած կ'ըլլայ . թէ որ տափանեղու ատեն նոր ծլած բոյսերէն մէկ քանին ծեծուին կամ վերաւորուին , վրանին հող ծածկուելով նորէն կը ծլին . պէտք է նայիլ որ քանի որ չեն ծլած՝ հողը տափանուի , որ ութը տասը օրէն ետքը աւելի աղէկ կը ծլին . նայելու է որ արտին ամէն կողմը , մանաւանդ կաւոտ հողերուն ճաթըռտած տեղուանքը կակուղ հողով ծածկուին . տափանին ակուաները բաւական մեծ պիտի ըլլան որ կարենան հողը փորել ու կակըղցընել :

Հողը փորելով կակըղցընելն ալ շատ աղէկ է . բայց աս բանս սփռելով ցանուած արտերուն մէջ դժուարաւ կ'ըլլայ , և աւելի ակօս ակօս բաժնուածներուն կը յարմարի : Եւ բանս որչափ կարելի է ուշ ընելու է , քի անատենն որ ցորենը ծլելով պիտի սկսի հողուն երեսը ծածկել : — Երբեմն կ'ըլլայ որ հողը չափազանց պարարտ ըլլալով , կամ ձմեռը սաստիկ բարեխառն ընելով , ցորենը շուտ մը կը ծլի , ոճը կը մեծնայ , և աղէկ հասկ չկապեր կամ չհասունանար . աս բանիս համար ոմանք ոչխարները արտին մէջ կը թողուն որ արծին . որ աղէկ չէ . վասն զի անոնք շատ անգամ արմատն ալ մէկտեղ կը խլեն , որով նորէն չեն ծլիր ցորենները . աւելի աղէկ է քանի որ դեռ թարմ են՝ մանգաղով հնձելը , անանկ որ ոճին բուսած տեղը չըզարնուի կամ չկըտրուի . անքաղած ոճերը կենդանիներուն տալու է , մնացած արմատը նորէն կը ծլի ու ատենին կը հասնի : Բաղելուն ու պահելուն կերպերը ուրիշ անգամ կը դնենք :

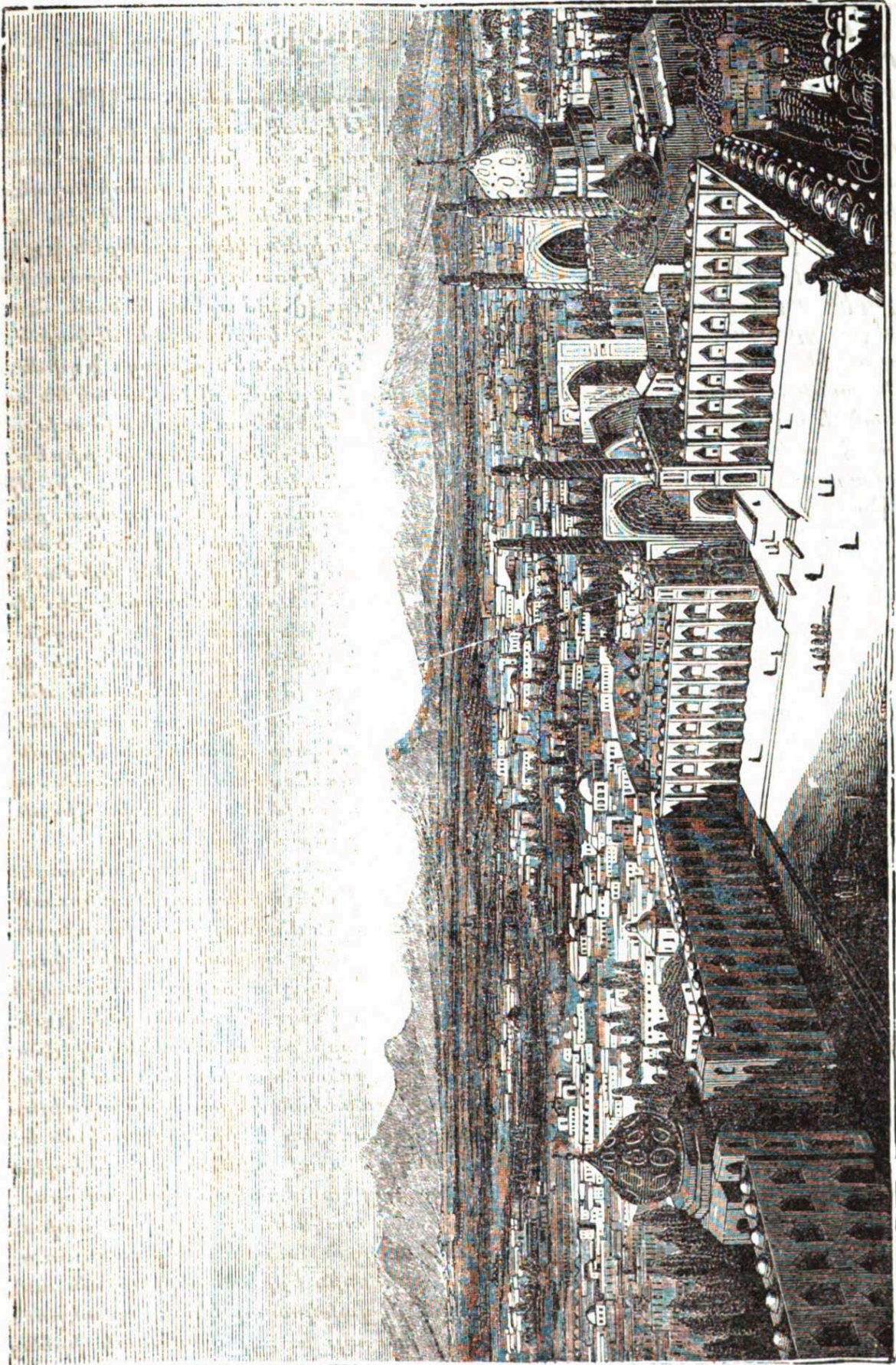
ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Երգահան :

Երգահան կամ Խափահան քաղաքը հին ատենէն 'ի վեր Եսիայի և բոլոր արեւելքի խիստ փառաւոր քաղաքներէն մէկն է , շատ հարուստ՝ բազմամարդ և գեղեցիկ : Պարսից Շահաբաս թագաւորը ասիկայ իրեն մայրաքաղաք ըրաւ , և այնչափ զարդարեց որ 700,000 բնակիչ կար մէջը : Երգահանին քովի երկու աւաններն ալ մէյմէկ մեծամեծ քաղաքներու կը նմանին . ասոնց մէկը նոր ջուղան է , ուր որ Շահաբասին՝ հին ջուղայէն Պարսկաստան քաղաքը կը բնակին , հարուստ ու վաճառաշահ : Եկալը Հրէից աւանն է , որ Երգահանի կ'ըսուի :

Երգահան քաղաքը Շահաբասէն ետեւ շատ պատերազմներու և պաշարմունքներու դիմանալէն ետքը , քանի գնաց՝ իր մեծութենէն ու հարստութենէն ընկաւ , այնպէս որ հիմա մէջի բոլոր բնակիչները 200,000 հազիւ կ'ըլլեն : Բայց ինչուան հիմայ ալ անուանի ձեռագործներ ունի , մանաւանդ բամպակի , մետաքսի , թաւիչի , չուխայի , գոյնզգոյն ապակիներու , ներկի , շաքարի , կաշիի և հրացանի . և վաճառականութիւն ընելու խիստ յարմար տեղ է : Ենքերուն մէջ երեւելի են ինչուան հիմա Չիւսի-Բուսի և Երգահան ըստած պալատները , և Ֆէթհ Ելի շահին նոր պալատը որ 1816ին շինուած է : Երգահաններուն մէջ ամենէն անուանին թագաւորին մզկիթն է , Շահաբասին շինածը , որ Երգահանի կ'ըսուի : Թագաւորական հրապարակը Երգահան ըստածն է , որ 2000 ոտք երկայն ու 700 ոտք լայն է , և առաջուց աշխարհիս հրապարակներուն մէջ խիստ

Երուսաղեմ

փառաւորներէն մէկն էր. հիմա գրեթէ աւերակ է. նոյնպէս մեծ շուկան կամ վաճառանոցը, որ ան ալ Շահաբասին շինածն է՝ վրան գոց, 2000 ոտք երկայնութիւն ունի. ինչուան հիմա կեցած է, բայց ոչ առջի վաճառականութիւնը և ոչ հարստութիւնը ունի:

Չարաղ ըսուած թագաւորական ճեմելիքն ալ, որ Սէյտանէն ինչուան քաղաքին արեւելեան կողմը եղած լեռները կը հասնի, ու 3000 ոտք երկայնութիւն ու 70 ոտք լայնութիւն ունի, հիմա գրեթէ երեսէ ձգուած է: Սեծագործ շէնքեր են երկու հատ կամուրջները որ Օէնտէրուտ ըսուած գետին վրայ ձգուած են: Իս երկու կամուրջն ալ շինողները մէյմէկ հայազգի պարոններ եղած են Շահաբասի ատենէն: Արսեն թէ ասոնց մէկը՝ Շաֆրազ անունով, (որ կ'երենայ թէ մեր ուրիշ անգամ յիշած Շաֆրազն է), Շահաբասէն յորդորանք մը լսելով որ գետին վրայ կամուրջ մը շինէ, հարցուցեր է թէ ոսկիէ կ'ուզես շինեմ՝ թէ արծըթէ, թէ քարէ. վասն զի այնչափ հարուստ էր որ կրնար կ'ըսեն պարկ պարկ ոսկիներէ կամուրջ մը ձեւացը նեւ ան լայն գետին վրայ:

Հոս գրուած պատկերին մէջ կ'երենայ Սէյտանին մէկ կտորը. նայողին ձախ կողմը երեցած գմբէթը Լադֆուլան ըսուած մզկիթինն է, աջ կողմինը թագաւորական մզկիթն է: Ահա ի հիւսիս եղած մեծ դուռը՝ թագաւորական շուկան կը հանէ. անոր դիմացն է Բախթու ըսուած դուռը:

1 հատոր Ա, երես 14:

Տեղեկութիւն Խրիմ- Հայոց վրայ, Բ՝:

Խրիմեցոց կերպարանքը. — Սեր ազգը գրեթէ ամէն տեղ ալ իր բնական կերպարանքն ու խառնուածքը պահած է ընդհանրապէս. ուստի ինչպէս որ Լեհաստանի Հայերը մէկէն կը ճանչցուն իրենց կերպարանքէն, Խրիմեցիք ալ խիստ գիւրաւ կ'որոշուին Ռուսէն ու լաթարէն, և նաև հռոմէներէն՝ որ կարծես թէ մէկալնէրէն աւելի նման են Հայոց: Խրիմեցիք ընդհանրապէս միջահասակ են ու ոսկորոտ. երեսներուն գոյնը թուխ ու կարմիր, քթերին չափաւոր, բիւրնին սև, մազերնին ալ սև ու քիչ մը գուռզ, նայուածքնին հանդարտ, քալուածքնին՝ խօսակցութիւննին ծանր ու վայելուչ: Սիայն թէ կլիմային ազդեցութիւնը կ'երենայ թէ քիչ մը փոփոխութիւն ըրած է, ու հետզհետէ կ'ընէ իրենց վրայ. վասն զի կը տեսնենք որ թէպէտ մեծերուն մազերը սեփ սև են, բայց շատ տղոց մազերը պզտիկուց գեղնագոյն կ'ըլլան, ու ետքը կամաց կամաց կը սևնան. որ աս փոփոխութիւնը աւելի հիւսիսային ազդեցութիւն յատուկ է:

Բնաւորութիւն. — Ընդհանրապէս արիւնային է Խրիմեցոց խառնուածքը, և գեղին մաղձով բարեխառնած. անոր համար այնչափ սաստիկ կրակոտ չեն՝ ինչպէս ուրիշ արիւնային ազգերը: Բայց կ'երենայ թէ Խրիմեցոց հարիւրաւոր տարիներով լաթարին բռնաւորութեանը տակը մընալը՝ բռնական կերպով մը արգիլեր ու չափաւորեր է իրենց բնական եռանդը. որով հիմակ ալ թէպէտ Ռուսաց ազատական կառավարութեանը տակն են, բայց միշտ չափաւոր ու զգուշաւոր են: Իս զգուշաւորութիւննին երբեմն զիրենք ան աստիճան վախկոտ ալ կ'ընէ, որ տէրութենէն այլ և այլ ժամանակ իրենց

1 Տես առջի յօդուածը երես 173: